

Programrådsmöte 2004-04-20

Medverkande programrådet:

Björn Aldén, Botaniska trädgårdarna
Torbjörn Ebenhard, CBM
Bent Skovmand, NGB
Else-Marie Strese, Friluftsmuseerna
Janne Sääf, Pomologiska sällskapet
Mette Svejgaard, NV
Leif Gren, RAÄ

Matti Leino, Sesam
Peder Weibull, Växtförädlarna
Eva Jansson, samordnarna
Jens Weibull, samordnarna
Göran Svanfeldt, FOR
Jan Gustavsson, Jordbruksverket
Agneta Börjeson, sekreterare

SLU, Sida, GRO, Formas och LRF saknade representanter på mötet.

Utöver programrådet medverkade Peter Carpelan från Ekerö kommun samt Åke Liedberg och flera andra ur Pomologiska sällskapet.

Inledning

Peter Carpelan hälsade oss välkomna till Ekerö kommun och Ekebyhovs slott.

Dagordningen fastställdes. Inga övriga frågor anmäldes.

Minnesanteckningarna från förra mötet innehöll inget som inte blir behandlat under dagordningen för övrigt och lades därmed tillhanda.

Information från Jordbruksverket

Huvudmannskapet för genbankskuratorn har övergått från NGB till SLU. Jordbruksverket har skrivit en överenskommelse med institutionen för växtvetenskap i Alnarp om genbankskuratorfunktionen. SLU har erbjudit Inger Hjalmarsson tjänsten och hon har tackat ja. Arbetsvillkoren håller för närvarande på att diskuteras.

En ny informationsbroschyr om POM har tagits fram. Den är en samfinansiering mellan samordnarfunktionen på CBM och KULM (kompetensutveckling av lantbrukare inom miljöområdet) som är en del av miljö- och landsbygdsprogrammet i Sverige. Tanken är att broschyren ska kunna användas av länsstyrelserna i deras information om biologisk mångfald till lantbrukarna likaväl som till allmänhet och aktörer inom POM.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har tagit fram en broschyr om Trädgårds- och parkmiljöer i Dalarnas odlingslandskap och länsstyrelsen i Kronobergs län har tagit fram en broschyr om Urshultsfrukt. Bägge broschyrerna är framtagna med KULM-medel. Broschyrerna kan beställas genom Jordbruksverket eller respektive länsstyrelse.

POM har fått en mycket fin uppmärksamhet genom Svensk Botanisk Tidskrift, häfte 1 2004. Mer än halva numret tillägnas programmet. Samordnarna har en begränsad upplaga.

POMs verksamhetsberättelse verkar komma ut enligt planerna i år. Programrådets ledamöter uppmanas att till 6 maj inkomma med kommentarer, rättelser och kompletteringar på utsänt utkast.

Budget 2005

Till mötet hade ett förslag till en budget delats ut och det var denna som diskuterades. Jan Gustavsson påpekade att programrådets synpunkter är rådgivande men kommer att ligga till grund för beslutet.

Inventering mm

En stor del av budgeten beräknas gå till inventeringen då det är viktigt att denna blir bra genomförd. Det har visat sig att det varit svårt att rekrytera projektledare på halvtid och därför satsas nu på mer hela tjänster. Inventeringen bör då kunna genomföras med större fokus. Förslaget är att projektledare för Rosinventeringen blir 50 % plus extra medhjälpare under högsäsong, frukt och bär räknas nu bli 50 %, perennerna blir 100 % och likaså träd och buskar. Flera ledamöter höll med om att för rekrytering av folk är en heltidstjänst att föredra. En fråga om varför projektledare inte utlyses offentligt kom upp på mötet och om inte CBM är skyldiga att göra detta. Nya ansikten i sammanhanget kanske är nyttigt. De flesta ansåg dock att det är enklare att gå genom samordnarnas och programrådets kontakter. Är det svårt att få tag på projektledare måste dock tjänsterna utlysas.

Evaluering av material som kommer fram i inventeringen ingår i kostnaderna. Evaluering av annat material kommer att bli möjligt genom FoU men omfattningen är då begränsad. Även uppförökning för att kunna evaluera kostar. Uppförökning för bevarande är dock något som blir aktuellt först efter att strategin för bevarande och nyttjande är klar.

Strategin är vägledande för inventeringen. Det framhölls dock på mötet att en enklare plan som ger en enkel överblick för de kommande åren kan vara bra att ta fram. Den ska kunna spridas till inventerare och andra intresserade. Kan också vara bra att ha när det gäller att rekrytera projektledare och inventerare. Samordnarna ska ordna detta.

Ramen för inventeringen godtogs av programrådet. Samordnarna och Jordbruksverket får arbeta vidare med detaljerna.

Nationella samlingen på Balsgård och genbankskuratorn

Dessa projekt har beslutats tidigare. Det är dock viktigt att göra en utvärdering på om skötseln av nationella samlingen kostar 1,8 miljoner. Årets förbrukning bör avgöra ramen för nästa år. Att genbankskuratorn kan innebära en högre kostnad nästa år orsakade inga kommentarer.

Klonarkiven

Klonarkivsvärdarna är mycket tacksamma för det bidrag som går till mandatsorter på klonarkiven. Pengarna har ett viktigt symbolvärde och har stärkt

ställningen för bevarandet i sin helhet på dessa platser. Att sådana bidrag får synergieffekter är en erfarenhet vi bör utnyttja även i framtiden.

Information

Informationsskrifter berör främst inventeringen och ses därmed som nödvändiga för att sprida kunskap om vad som pågår nu.

Museerna och Botaniska trädgårdarna påpekade att det är svårt att definiera vad som ingår i ordinarie verksamheter. Verksamheten bygger på vad som det finns medel till och det kan därför bli ett Moment 22 gällande information. Därför är det bättre att utgå från något specifik POM-aktivitet som borde kunna utföras av dessa med hjälp av POM-medel.

Utställningar är intressant. Träslottet hade gett en förfrågan till POM under mässan om inte de kunde ta över mässutställningen till sommaren. Därmed föddes idén om en vandringsutställning. Museerna har inte någon organisation för detta och de botaniska trädgårdarna vill hellre ha utställningar som finns samtidigt på flera platser. Dock är både museerna och trädgårdarna mycket positiva till utställningar. Ett förslag om att kontakta Riksställningar borde vara en väg att gå för spridning. Samordnarna ska titta vidare på detta.

Webben är ett växande redskap. Tanken är att detta ska vara navet i vad som pågår ute på de olika inventeringarna. Som informationshjälpmedel har det ökat i betydelse sedan starten av programmet. Det är dock svårt för samordnarna att prioritera webben på samordningsmedlen. Frågan kommer att utredas mellan CBM och Jordbruksverket.

Övriga delar som POM kan bekosta är visst nätverksbygge. Kostnaden är här låg då deltagarna står för sina egna kostnader och POM endast bjuder på kaffe. Dock är samordnarnas roll viktig som sammankallande. Ett nätverksmöte med olika forskare mm som arbetar med genbanksmarkörer har hållits. Internationella aktiviteter kan bli något som kommer i framtiden. Större planer för 2005 finns inte.

Programrådet prioriterade informationsbroschyrer, webb och utställningar i nämnd ordning.

FoU

För bakgrundsinformation hänvisas till förslaget till budget. Diskussionen kom dels att handla om pengarna ska utlysas eller inte och om vad som räknas till möjligt att söka. Projekten bör helst vara kopplade till inventeringen och vara klart avgränsade. Pengarna bör dock även vara möjliga att använda till delfinansiering där annan källa är huvudfinansier.

För år 2005 finns 600 000 att söka. Vallväxtprojektet är ett prioriterat projekt och utöver detta blir det därför inte något stort belopp. Principiellt ansåg de flesta att pengar av denna typ ska utlysas. Detta ger möjligheter för projekt vi inom programrådet har svårt att överblicka kan komma med, främst då projekt på andra universitet än SLU. Även inom SLU söker man numera allt som är sökbart även om summan är mycket liten. Ett argument mot att gå ut med en inbjudan till ansökan var att det rör sig om så litet belopp. Man närmast lurar forskarna att

söka medel och administrationen kring sådana ansökningar tar tid. En medelväg skulle kunna vara att låta intresserade skicka in en intresseanmälan och bland dessa sedan välja ut några som kan göra en fullständig ansökan. Slutsatsen blev dock att i första hand bör ledamöterna gå tillbaka till sina respektive nätverk och fråga vad för intresse det finns för projekt. Projektförslag ska lämnas till samordnarna senast 6 september. Fullständiga projektansökningar måste finnas till nästa programrådsmöte så att hela programrådet kan ta ställning. Detta gäller även projektet för vallväxter.

Bevarande och nyttjandestrategin

För bakgrundsinformation hänvisas till förslaget till budget. En plan på hur strategin skulle kunna se ut finns också men kan mycket väl komma att ändras. Förslaget bör dock kompletteras med att bevarandet även gäller bevarande innan man tagit ställning till långsiktigt bevarande. Idag sker så i viss mån inom inventeringsbudgeten. I övrigt gäller att ingen insamling av material kan ske i stor skala förrän denna strategi är gjord och de ekonomiska ramarna tillåter.

Bevarandet bör även ta upp belägg i herbarier.

Strategin är mycket angelägen och frikopplas medel under 2004 går utredning om en sådan före utökad inventering som annars är mest prioriterat. Förutsättningen är dock att det finns en resursperson som kan ställa upp med kort varsel och att de frigjorda medlen inte är allt för små.

Information från samordnarna

Linnea Oskarsson är numera projektledare för perennuppropet. Från starten förra året har det inkommit 200 svar. Alla har blivit kontaktade personligt. Det är inte fråga om någon insamling före bevarandestrategin är klar.

Fröuppropets fröer har gått till NGB för vidare uppförökning och evaluering. Svar fortsätter att komma in fast projektet egentligen är avslutat. Projektet har dock gått vidare i projektet Historiska fröer där det främst är den kulturhistoriska aspekten och berättelserna bakom fröerna som samlas in. Projektet syftar också till hur man i framtiden kan utnyttja denna kulturskatt.

Rosinventeringen pågår för närvarande utan avlönad projektledare. Dock blir det en 50% tjänst 2005.

Träd och buskar behöver en projektledare och en referensgrupp. Gruppen bör finnas i år för att inventeringen ska kunna starta nästa år. Förslag från programrådet på lämpliga personer för detta mottages.

Utbildningarna ska komma igång nu till sommaren. En inventeringsmanual ska tas fram som blir gemensam för all inventering. Utbildningarna kommer att ske uppdelat på de olika projekten men alla inventerare kommer att inbjudas till alla kurser och de olika projektledarna kommer också att delta på alla. Detta för att inventeringarna inte ska skilja sig för mycket åt och för att man ska ta lärdom av erfarenheter inom olika områden. Tre träffar blir aktuella under 2004 och 9 är planerade för 2005. I första hand är det redan fungerande nätverk som används för att få deltagare till kurserna men annonsering blir också aktuellt. Utbyte med

normmännen i inventeringsfrågor är något som samordnarna arbetar med. Inom perenninventeringen och rosinventeringen ligger normmännen före.

POM deltog med stor monter på Älvsjömässan.

Samordnarna har medverkat till, bland annat tillsammans med NGB, att ett möte har hållits för att få ett nätverk bland de som arbetar med genetiska markörer inom olika universitet i Sverige. Mötet var mycket uppskattat.

Information från aktörerna

Växtförädlarna

Planerar en ansökan till Formas om ett vallväxtprojekt gällande diversitet och kulturhistoria (senast den 6 maj).

FOR

Mässan för i år avklarad. Medlemsföreningarna har små mässor runt om i landet. Medlemsföreningarna är i stort alla utomhusföreningar utom Sesam.

NV

Inga aktiviteter pågår om de vilda resurserna och anslaget till biologisk mångfald har minskat. Rådet påpekade att NV har del i ansvaret för bevarandet av den odlade mångfaldens vilda släktingar och att man utgår från att resursneddragningarna inte ska drabba denna de.

SPS

Inventeringsarbete pågår. Utbildningarna kommer att inrikta sig på så kallade apostlahästar som sedan ska sprida inventeringen som ringarna på vattnet. Många egna inventeringar pågår inom SPS. Man besöker lokala föreningar bland annat hembygdsföreningar. Dessa är bra att ha kontakt med när det gäller frukt men kontakten måste vara direkt riktad. Ett allmänt utskick ger inget. SPS ska utreda det som hittills gjorts av inventeringar och utvärdera hela kedjan av information. Ett system för att få ordning på informationen som SPS besitter måste komma till stånd innan det blir ohanterligt. Information består mycket av noteringar om var det finns intressant material.

NGB

Internationella fördraget om växtgenetiska resurser för livsmedel och jordbruk träder snart i kraft. Det bör ses som en plattform att utgå ifrån även om mycket arbete kvarstår med att göra standardavtalet för överföring av material (MTA). Det nordiska samarbetet har i arbetet varit ett bra exempel på hur samarbete kan fungera.

NGB fyller i år 25 år och är en av de äldsta genbankerna. Pengar för att göra något av firandet har sökts. Tanken är att det inte enbart ska hända något i Alnarp utan att aktiviteter ska ske i alla de nordiska länderna.

NGB blir medlem i GBIF eller Global Biodiversity Information Facility. Det blir den första levande genbanken som är med, i övrigt gäller främst herbariesamlingar. NGB är med främst för utbyte av information.

Museerna

Museernas uppgift är att vårda och att visa. Satsar på information till skolorna. Arbete pågår med att byta ut modernt material av växter till mer tidstypiskt på museerna. Anslagen minskar och det har varit ett tufft år, pengarna till mandatsorter har därför varit mycket välkommet. På Fredriksdal och Vallby ökar besökssiffrorna men på andra friluftsmuseer sjunker den. Båda dessa museer satsar på att visa upp mångfalden. Om detta hör ihop är dock svårt att säga. Julita har lagt in en ansökan till Formas om humle med inriktning på genetiska markörer, kulturhistoria och agrarhistoria. Konceptet är att få ihop historia och levande växt.

Botaniska trädgårdar

Även i trädgårdarna är det mest verksamhet som har med bevarande och information som pågår. En viktig del är utställningar. Rosprojektet, narcissprojektet och pelargonprojektet har inneburit att intresset ökat.

SKUD kommer att under 2004 få ett användargränssnitt som gör det möjligt att använda av en bredare publik. Pengarna kommer genom POMs anslag. En ansökan om att få medel till en tryckt upplaga finns hos Formas. Material som inventerats bör också hamna i SKUD. Här finns mycket arbete att göra.

Sesam

Sesam var med på Älvsjömässan. Det är inte säkert att det blir så nästa år. Varje år är inte helt aktuellt för föreningen att delta. Inom Sesam görs en del provodlingar för egen del och för genbankens räkning. För närvarande är det mycket av det som inkommit med Fröuppropet. I Sverige har hittats 13 kloner av potatislök som ska evalueras på NGB.

En fröodlingskurs kommer att hållas för lantbrukare i Vassbo i Dalarna. Kursen ingår i KULM och länsstyrelsen har ansvaret tillsammans med Sesam och är också en del av projektet Historiska fröer där tanken är att lantbrukare eventuellt som en nischgröda skulle kunna odla lokala sorter.

Sesam har också ett samarbete med Ale kommun och en vikingagård.

CBM

CBM har gjort utredningar som har viss anknytning med POM. Dels en utredning om främmande arter och dels om artikel 8 j i CBD som bland annat handlar om rätten till växtmaterial och rätten till kunskap om materialet. CBD har även gjort en utredning om miljökonsekvensbeskrivningar. Samtliga utredningar är nu ute på remiss.

RAÄ

RAÄ håller på att omorganisera. För närvarande finns ingen specifik tjänst för kulturväxter och chansen att detta kommer efter omorganisationen är mycket liten. Dock håller för övrigt det biologiska kulturarvet på att få större plats inom ämbetet. På mark som ägs av staten har ämbetet möjlighet att skriva hur till exempel en trädgård ska skötas så att kulturarvet i form av växter bevaras.

Nästa möte

Ett förslag på tvådagarsmöte tillsammans med den norska motsvarigheten har diskuterats mellan svenska och norska samordnarna. Mötet skulle i så fall innebära en dag programrådsmöte och en dag möte för gemensamma frågor. På detta möte skulle även projektledarna för inventeringarna bjudas in. Idén mottogs mycket positivt. Kostnaden (eller snarare arbetstiden som försvinner) för att sådant möte kan dock bli problem för de ideella organisationerna. Mötet kom dock överens om att uppskjuta detta till nästa vårmöte. Samordnarna får i uppgift att kolla vidare.

Nästa möte blir på Julita tisdagen den 5 oktober. Rundvandringen kan eventuellt kompletteras med en föreläsning inom området. Förslag var till exempel att Lena Nygårds kommer och presenterar lite om Historiska fröer.

Vandring i Ekebyhovsparken

Efter lunchen informerade Peter Carplan mer om Ekeby kommun. Sedan blev det vandring i parken där Åke Liedberg engagerat berättade om slottets och parkens historia. Därefter visade Rolf Näreskog och Lennart Svahn från Pomologiska Sällskapet fruktträdsbeskrivning. Jan Gustavsson och Peter Carpelan fick hålla i spaden när ett nytt äppleträd planterades. Trädet var av sorten Alice som är en mandatsort. Gullmar Henäng från SPS berättade sedan hur klonarkivet kommit till. Mer om detta går att läsa i Pomologiska sällskapets tidskrift Pomologen nr 2/2002.